

הביטחוניסטים

נותנים ביטחון לציונות

"גבולות של הסכמה"

צה"ל והחברה הישראלית

תוכנית מספר: 11084 במאגר "גפן" של מערכת החינוך

תקציר התכנית

רקע כללי

למדינת ישראל, מראשיתה ועד ימינו, יש צורכי ביטחון ייחודיים, הנובעים מהיותה מדינה יהודית יחידה במזרח תיכון ערבי ומוסלמי, שמתקשה לקבל אותה כחלק אינטגרלי ולגיטימי של האזור. המכשיר העיקרי למימוש תפיסת הביטחון הוא צה"ל, אך ודאי שאין הוא בלעדי.

בצידו, יש חשיבות גדולה מאוד **לעוצמה כלכלית, מדעית וטכנולוגית ולחוסן לאומי**. רכיב זה מבוסס על חוסן חברתי - סגירת פערים בין מרכז ופריפריה, סולידריות חברתית ולכידות חברתית, ועל חוסן תפקודי - יכולת לשמור על שגרת פעילות אזרחית במצבי חירום ובמלחמה, ויכולת לחזור במהירות לשגרת פעילות לאחר אסון. החוסן הלאומי הוא מרכזי בתפיסת הביטחון הלאומי של מדינת ישראל.

מדי פעם נשמעת טענה כי חסרה לישראל תפיסת ביטחון לאומי רשמית ומוסכמת שתיתן מסגרת למאמצי בניין הכוח והפעלתו. לאור לקחי ביניים של מלחמת חרבות ברזל עולה הצורך הדחוף לגיבושה של תפיסה כזו. הכוונה היא למעין מצפן, שצריך לכוון את מאמצי המדינה ואת דגשיה בתחום הצבאי, המדיני, הכלכלי והחברתי.

מכאן נובעת חשיבות לעורר אצל הדור הצעיר - דור המנהיגים הבא של מדינת ישראל - דיון וחשיבה ביקורתית, תוך ניסיון להגדיר ולנסח תפיסת ביטחון לאומי שתסייע בחשיבה, בתכנון ארוך טווח, בקביעת עדיפויות ובהקצאת משאבים.

אחד הנושאים המרכזיים בדיון זה הוא חשיבות צה"ל כצבא העם - כיום, העובדה שרק כ-50% מבני הנוער הישראלי מסיימים שירות צבאי מעמידה בספק את לגיטימיות הצבא העממי כמנגנון חברתי הרלוונטי למדינה דמוקרטית. יש אפילו הקוראים להסבתו של צה"ל לצבא מקצועי-התנדבותי, בדומה למתקיים במערב אירופה ובארצות הברית, המחקרים המצביעים על חשיבותו של צה"ל כצבא העם - דווקא בחברה הישראלית, המשוסעת והרב-תרבותית, דווקא בחברה בעלת מאפיינים כשל החברה הישראלית, והאתגרים הביטחוניים והלאומיים שאיתם היא מתמודדת - מעצימים את הצורך בצבא כזה, ובייחוד בתקופה שבה העולם מצוי במתח שבין ריאליזם ופוסט-מודרניזם, בין שמרנות ובין ליברליות.

הנושא הזה מקבל משנה תוקף בעקבות מלחמת חרבות ברזל, ואנו עדים לשיח ער שמתפתח בין בני הנוער המבקשים להביע דעתם ערב גיוסם לצה"ל, ולהיות שותפים לדיון הביטחוני והחברתי ולתהליך קבלת החלטות הנוגע לעתידם ולגורלם במדינה.

תוכן	נושא ההרצאה/פעילות
ההרצאה תעשה סדר בנושא הסכסוך הישראלי-פלסטיני. נתאר בקצרה את המאורעות ההיסטוריים ונספק לתלמידים הבנה כללית של הסכסוך הישראלי-ערבי ומרכיביו מאז 1882 ועד סמוך להווה. נבין את ההתפתחות ההיסטורית שהובילה למצב שבו אנו נמצאים כיום, ונכיר אירועים ומושגים חשובים בהיסטוריה של הסכסוך.	1. מבוא לסכסוך היהודי-ערבי כרקע לאירועי ה-7 באוקטובר.
נסקור את כל מלחמות ישראל ממלחמת העצמאות ועד ימינו. נסקור את הסכמי השלום ואת ההסכמים שנחתמו עם הפלסטינים	2. סקירה של מלחמות ישראל והסכמים שנחתמו מאז קום המדינה מועבר ע"י התלמידים.
נסקור את אתגרי הביטחון הלאומי של ישראל מבית ומחוץ בעת הנוכחית, לרבות בנושאי חברה וכלכלה. נברר מהו האתוס הלאומי כבסיס המרכזי לתפיסה הביטחונית של מדינת ישראל ולניתוח האיומים האסטרטגיים הביטחוניים שאיתם מתמודדת מדינת ישראל ונתח מהו המענה הנדרש.	3. אתגרי הביטחון הלאומי של ישראל במציאות הנוכחית
כיצד תופס ומיישם צה"ל את המושג צבא העם? נקיים דיון על התנגשות הערכים שבין הגשמה עצמית ובין חובת השירות על פי צורכי מערכת הביטחון (האישי מול הלאומי).	4. צבא העם - משמעות המושג, והדיון הציבורי במרחב הפוליטי שבו הוא מתקיים. דיבייט בעד ונגד
נסקור את ההתיישבות כפרקטיקה מרכזית של הציונות המעשית כפי שהתפתחה על רקע משברים כלכליים, נטישה פוליטית, אי ודאות מדינית ואתגרים בטחוניים מורכבים.	5. ערך ההתיישבות בציונות כמרכיב ביטחוני. סיור ופעילות חפירה ארכיאולוגית
הרשות הפלסטינית והאתגרים שהיא מציבה לביטחון ישראל - נסביר על האזור כשטח בעל משמעות היסטורית-לאומית, ועל היותו בעל מרכיבים חיוניים קריטיים לאסטרטגיה הביטחונית של ישראל.	6. הרשות הפלסטינית ואזור יהודה ושומרון.
1. חשיבותו כיום של אזור רמת הגולן (ששטחו פחות מאחוז מהשטח של סוריה) לגידור פוטנציאל התוקפנות של איראן ולמניעת יצירת ציר יבשתי מטהרן עד עין גב. 2. בקעת הירדן כקו הגנה מול כוחות עוינים ממזרח לירדן, עורף אסטרטגי מול טרור פלסטיני באיו"ש, ומניעת החדרת חומרי חבלה ומפגעים לתחום המדינה.	7. החשיבות האסטרטגית של רמת הגולן ובקעת הירדן לביטחון ישראל.
היסטוריה פוליטית, חברתית וכלכלית - כיצד נולדו התנועות הללו מתנועת "האחים המוסלמים"? אידיאולוגיה, היחס כלפי ישראל והציונות, ההבדלים בין שתי התנועות הרצחניות, וכיצד ומדוע סייעה מדינת ישראל לחמאס להתעצם ברצועת עזה במשך השנים.	8. תנועות החמאס והג'אד האסלאמי וההתפתחויות עד ל-7 באוקטובר
ההיסטוריה פוליטית, חברתית וכלכלית של לבנון - השיעים בדרום לבנון, הסיבות להקמת חזבאללה, האידיאולוגיה של הארגון, הקשר של החזבאללה עם איראן, מעמדו החברתי-כלכלי והפוליטי בלבנון היום, מערכת השיקולים שהוא מפעיל במאבקו נגד ישראל, פרשנות והערכות.	9. תנועת חזבאללה ודרום לבנון.
בהרצאה יוסבר כיצד להיערך נכון לשירות הצבאי, וכיצד להפוך את תקופת השירות הצבאי לשירות משמעותי באופן שבו יצליחו הלוחמים ותומכי הלחימה לתרום מיכולותיהם ולבצע שירות שבו יחוו סיפוק ומשמעות.	10. איך אדע לאן להתגייס וכיצד אבצע שירות צבאי משמעותי? כולל פאנל שאלות ותשובות - חובת השירות בצה"ל, ה"אני" מול ה"קולקטיב".
דבר חיובי אחד צמח מאירועי ה-7 באוקטובר: מודל שילוב הנשים במערך הכוחות של צה"ל הוכיח את עצמו, והמלחמה על שילובן הייתה אחד התהליכים החשובים שקרו בצבא.	11. שילוב בנות חיילות בצה"ל בתפקידי לחימה דיבייט תלמידים
"האדם הנכון במקום הנכון" הוא העיקרון שינחה את הצבא בגיוס כוח האדם. גברים ונשים ימוצו בשירות באופן זהה, לפי קריטריונים ענייניים המשקפים את צורכי צה"ל, את מרצם, יכולותיהם ותכונותיהם האישיות של המתגייסים - ולא את מינם.	12. סיור בירושלים
	13. סיור באיו"ש
	14. סיור בבקעת הירדן

אפרים נוספים:

ג'סיקה קצב: 050-3874873 | jessica@idsf.org.il

רציונל

נושא השירות בצה"ל הוא מרכזי בעיסוק ובשיח של בני הנוער בתיכונים לקראת גיוסם הקרב. התוכנית המוצגת מטה עוסקת בנכונות לשרת בצה"ל תוך העמקת הקשר שבין צבא העם ובין ערכי החברה הישראלית במדינה יהודית ודמוקרטית. התוכנית מהווה תשתית ערכית לשיקולי התלמידים ולתפיסותיהם לקראת ההתייצבות למיונים השונים בצה"ל, מתוך כוונה להובילם להתגייס לשירות משמעותי. זאת, הן בהקשרים ביטחוניים והן בהקשרים חברתיים וכלכליים, הקשורים במישרין לחינוך דור המנהיגים הבא של המדינה לחשיבה לאומית, במסגרת גיבוש תפיסת "ביטחון לאומי" חדשה לישראל אחרי מלחמת חרבות ברזל.

קהל היעד

תלמידי תיכון בשכבות י'-יב'.

היקף הפעילות

מפגשים בהיקף של שעתיים אקדמיים - בסך הכול עשר שעות אקדמיות העוסקות בקשר שבין צה"ל והחברה הישראלית.

דרכי פעולה והוראה

התוכנית המוצעת היא מודולרית. כל בית ספר יכול לבחור מתוכה את הנושאים שנראים לו ואת דרכי ההוראה המועדפות. המפגשים יכללו הרצאת פתיחה, עבודת חקר של התלמידים במתכונת של חלוקה לקבוצות והצגת התוצרים בפני המליאה

אז: במה לתלמידים לאחר הרצאת הפתיחה במתודולוגיית דיבייט - עימות על נושאים על מנת להגיע לתובנות הנדרשות. השלב הסופי בכל הרצאה יהווה סיכום המרצה בנושא כל מפגש על פי ייחודיותו. אפשר כמובן גם להעביר הרצאה ארוכה ומעמיקה מפי מומחה ולאחר מכן להמשיך במתכונת של שאלות מצד התלמידים ותשובות של המרצה, והכול לפי בחירת בית הספר.

מעורבות מורים

רצוי שהמפגשים ילוו על ידי מורי האזרחות ו/או המחנכים על מנת לאפשר קוהרנטיות של מסרים מתוך המפגשים בהתאם לתוכנית הלימודים בבית הספר.

מפרט הערכים

א. התלמידים יעמיקו את הבנתם לגבי מושג צבא העם, הקשר שבין המושג ובין היותה של המדינה יהודית ודמוקרטית, והקשר בין המושג ובין אתוס תרבותי-ציוני.

ב. התלמידים יחשפו לאתגרי הביטחון שאיתם מתמודדת מדינת ישראל, ולקשר בינם ובין האתגרים החברתיים, ומתוך כך יבינו את תפקידו של צה"ל כמנגנון ביטחוני ואת תפקידה של החברה האזרחית הישראלית כמנגנון המייצר חוסן לאומי נדרש.

ג. התלמידים יבינו את המשמעות והחשיבות של מרכיב החוסן הלאומי של מדינת ישראל בהקשר הרחב של הביטחון הלאומי, ויפנימו את הצורך לשירות משמעותי שלהם בצה"ל ולפעילות חברתית-קהילתית בחברה האזרחית, עם יציאתם לחיים האזרחיים כמנהיגים חברתיים תורמים ומשרתים.

א. המרצים במפגשים:

התלמידים ישתתפו במפגשים המובלים על ידי מומחי תוכן - מפקדים וקצינים בעלי ניסיון שטח משמעותי בשורות צה"ל, בסדר ובמילואים, בעלי כישורי העברה הנדרשים במפגשים עם הנוער בגילים הרלוונטיים, ו/או מומחים לתחומים השונים מהעולם האקדמי והפרקטי בשטח, המפורטים בתוכני ההרצאות.

ב. תוכני הפעילות:

התכנים שיוצגו לתלמידים מבוססי נתונים ומחקר, לרבות זירות הביטחון השונות, הן בפן הביטחוני והן בפן החברתי, זאת מתוך ההבנה כי תפקידו של צה"ל הוא להוות פלטפורמה המגבשת את החברה, וממשיכה לחנך בהקשרים חברתיים ולאומיים.

ג. האתגרים שעל הפרק:

התלמידים ייחשפו לתכנים רלוונטיים, הנוגעים למצבים שאיתם מתמודד צה"ל בתקופה זו ובעתיד הנראה לעין. חשיבות הרלוונטיות של התוכן תוך הצגת ההווה כפי שהיא בעיני הצבא בימים אלו הינה חיונית לשם רתימת התלמידים, הקשב שלהם והעניין שלהם בתכנים.

התלמידים יכירו את אתגרי הביטחון הלאומי של ישראל תוך הגדרת הממדים השונים של המושג ודיון גם בהיבטים החברתיים והכלכליים החיוניים לבניית התפיסה הנדרשת של ביטחון לאומי למדינת ישראל.

ד. מתודולוגיה:

1. הדיבייטים - מתוך ההבנה שהחברה הישראלית היא מגוונת, מרובת דעות ותפיסות, אנו תומכים ומביאים לידי ביטוי מתודולוגייה זו, הן בכדי לתת לתלמידים במה להתבטא והן בכדי לייצר דיון של מהות סביב הקשרים שהם ליבת השיח החברתי בקרב הנוער.
2. עבודת חקר של צוותי תלמידים המעמיקים בסוגיות השונות ובהיבטים השונים של כל נושא, חוקרים אותו לעומק ומציגים את מסקנות העבודה בפני המליאה.
3. שיח, דיון, ושאלות ותשובות של התלמידים מול המנחים והמרצים המומחים השונים.

ה. ההקשרים החברתיים:

מתוך ההבנה כי בצה"ל מתקיימים תהליכי אינטגרציה חברתיים ייחשפו התלמידים למתח שבין המגמות השונות המתבטאות בצבא, על יתרונותיהן וחסרונותיהן, ומתוך דיון יעמיקו את הבנתם בהקשרים אלו: שירות חרדים, שירות נשים לוחמות, שילוב אוכלוסיות מיוחדות, נוער בסיכון ועוד.

